

Ledighed, incitamentseffekter, lighed og tryghed

**Jørgen Goul Andersen
Institut for Statskundskab, Aalborg Universitet**

NETØK seminar, 26. sep.2014.

Menu

- 1) Incitamenterne til at arbejde er blevet bedre – er det godt?
- 2) De gode gamle dage
- 3) Motivation og andre faktorer
- 4) Hvad motiverer folk? Nogle mikro-observationer

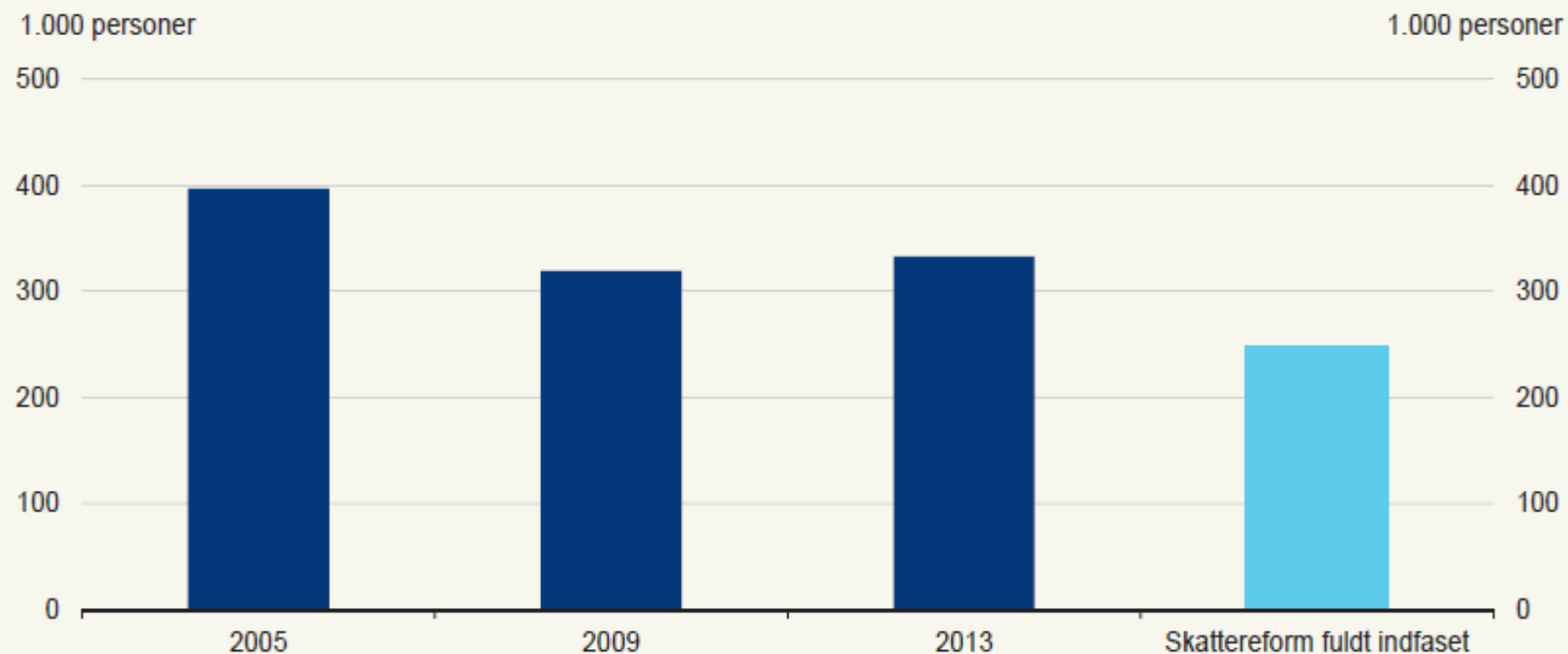
Make work pay...

- Det problem er der blevet talt og skrevet mere og mere om de seneste år
- Selvom det faktisk betaler sig bedre og bedre
- Marginalskatten er sænket fra 73 til 56 pct.
til rest er 44 kr. af 100 i stedet for 27 kr. = + 63 %
- Hvis alternativet er ledighed, betaler det sig også bedre, bl.a. i kraft af beskæftigelsesfradrag, løbende underkompensation i satsregulering, og mindre satsregulering 2016-22 = større forskelsbeløb.
- Skiftende målestokke. Negativ - 500 kr. – 1000 kr. – 2000 kr. – kompensationsgrad > 80%. Problemet uløseligt.

Make work pay...

Figur 1.6

Personer med høj nettokompensationsgrad (over 80 pct.)

Kilde: Fordeling og incitament, 2013.

Men problemet bliver i hvert fald mindre. Omkostningen er en lidt større ulighed og relativ fattigdom. Skal vi så være glade?

Fra de gode gamle dage ...

Socialdemokratiets principprogram

”Solidaritet, lighed og trivsel” 1977 (Danmark!):

”Arbejdsløshed er en uforskyldt situation for den arbejdsløse. Derfor bør der ydes arbejdsløshedsunderstøttelse – uden tidsbegrænsning – så længe arbejdsløsheden varer”

Blev næsten realiseret med en dagpengeperiode (incl. 2 jobtilbud) på ca. 8½ år indtil 1993.

Bedre end sit rygte ...

- (1) Danmark havde verdensrekord i at undgå social marginalisering blandt ledige
- (2) De (relativt) lykkeligste ledige i hele verden
- (3) "Skraldeeffekten" (hysteresis) var mindre end frygtet – fra 1994-1998 kom mange flere i arbejde, end nogen havde drømt om
- (4) **Andelen af langtidsledige forblev lav** i Danmark, sammenlignet med de kontinentaleuropæiske lande (skarpere insider / outsider opdeling)
- (5) I øvrigt skete de mange stramninger indtil 2010 i takt med konjunktoren – *ikke* stigende andel på kontanthjælp blandt arbejdsmarkedsparede ledige. 2010 afgørende brud

Fattigdom og tilfredshed med tilværelsen (*overall life satisfaction*) blandt ledige, 1994

(holder for alle tænkelige afhængige variable)	Andel fattige 1994	Tilfredshed med tilværelsen i pct. af beskæftigedes tilfredshed
Danmark	8	80
Belgien	23	69
Holland	25	-
Tyskland	27	66
Frankrig	28	61
Italien	37	56
Storbritannien	49	62

Klassiske velfærdsideal: Medborgerskab

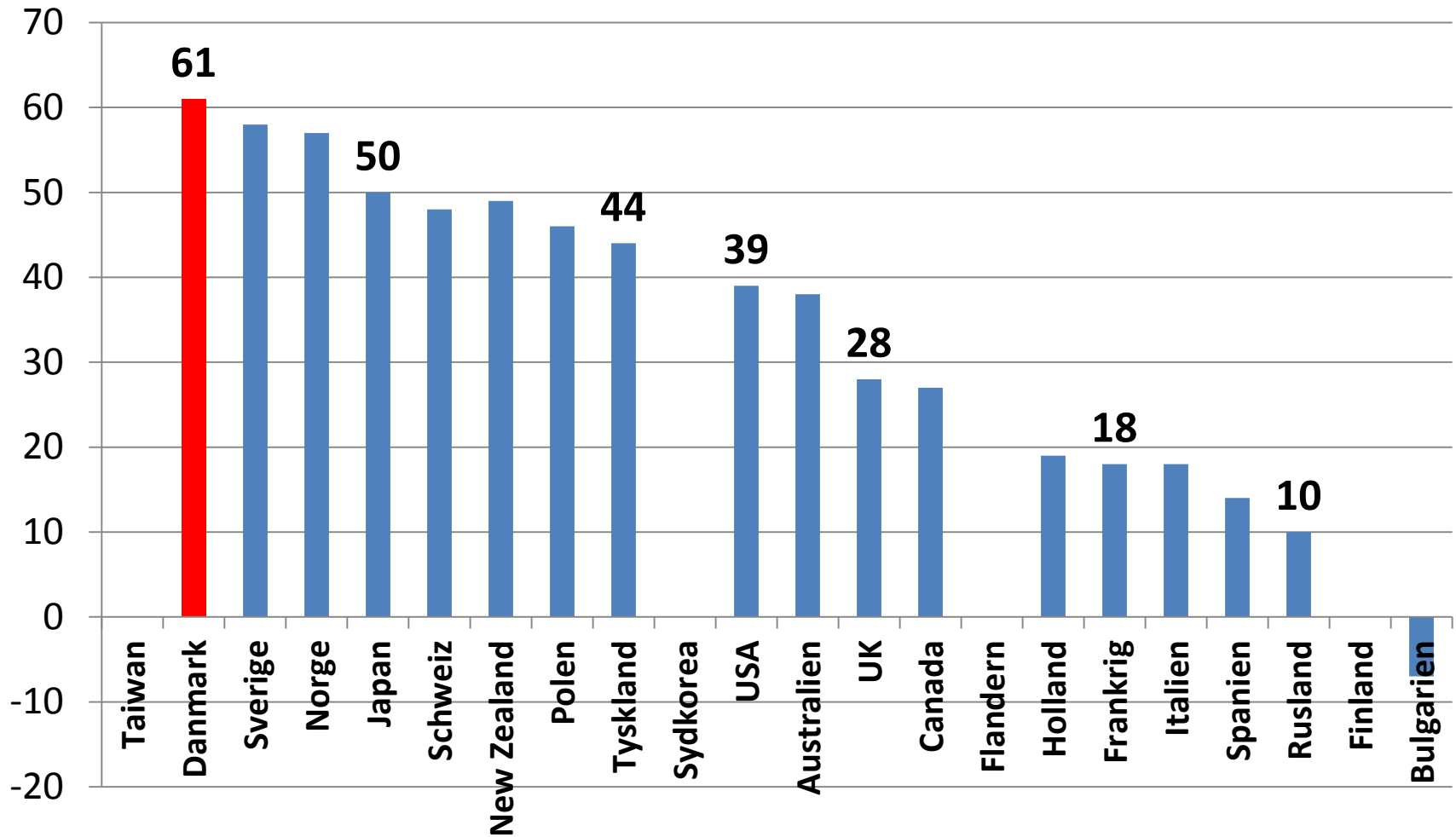
- Vægt på rettigheder
- Undgå opdeling i A- og B-borgere
- Alle borgere mulighed for deltagelse i politik og samfundsliv
- Og et liv i overensstemmelse med de herskende standarder
- (Trods fortsat ulighed)

Er det overhovedet vigtigt?

- Danmark er et protestantisk land
- Arbejdet er blevet sjovere. Meget mere ansvar/selvbestemmelse selv på lavere niveauer
- I top mht. følelse og brug af uformelle påvirkningsmuligheder på arbejdet

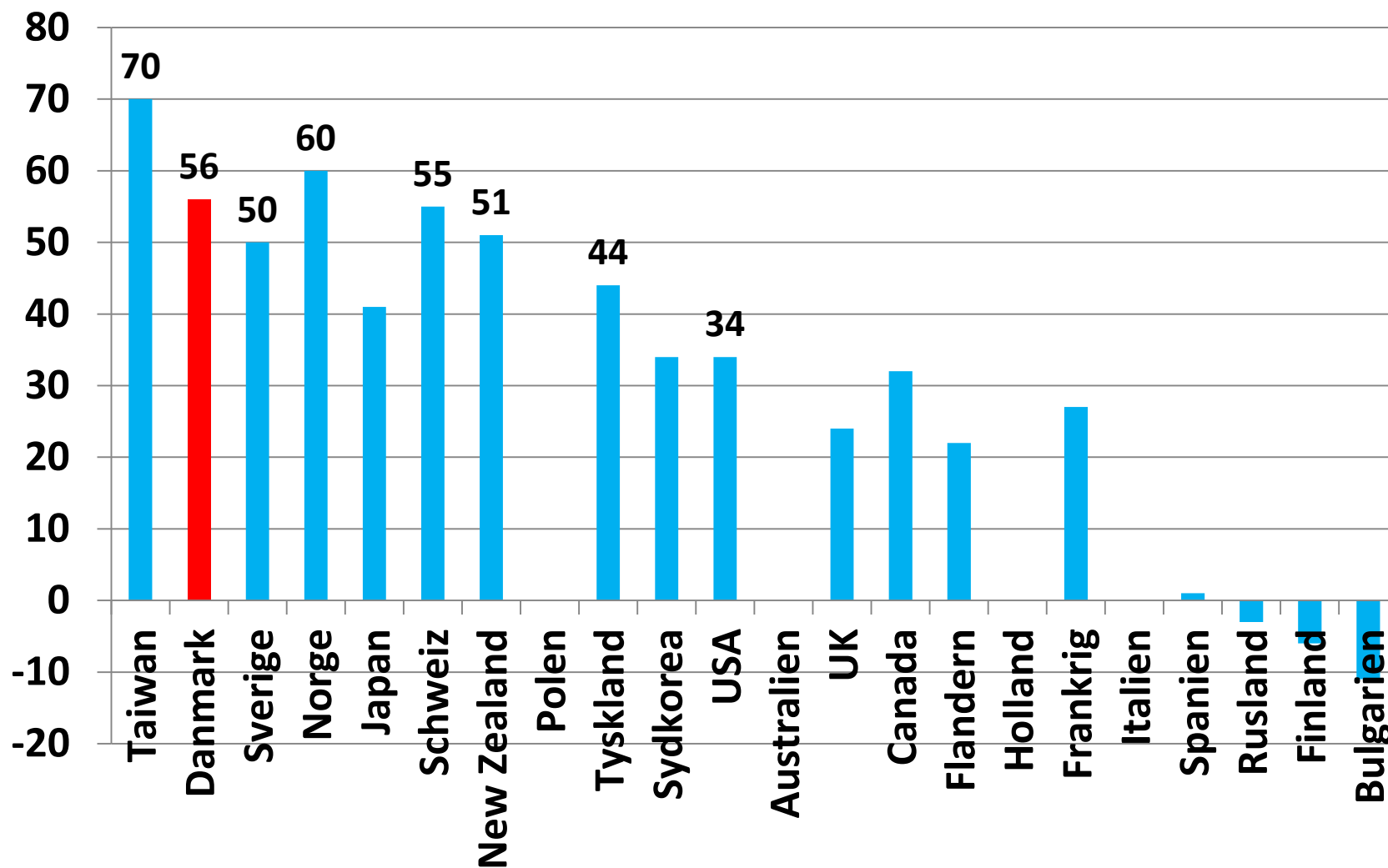
"Jeg ville arbejde, selvom jeg ikke havde behov for pengene"
(enig minus uenig)

Non-Financial Employment Commitment, 1997

Ikke helt ødelagt i 2005, men kun 3.plads

Non-Financial Employment Commitment, 2005

Øget fokus på incitamentter ...

- Sjovt nok var danskerne blevet *lidt* mere instrumentelt orienterede i anden halvdel af 00'erne
- World Values Survey: Danmark stadig stor vægt på "intrinsic" job motivation, men "extrinsic" ikke skrumpet som i andre lande
- Lige efter bogen: Incitamentter. Er det en socialisering af al diskussionen?
- Motivationen er den gevinst, arbejdsgiverne får gratis...
- Anyway: Mindre grund til at interessere sig for incitamentter vedr. deltagelsesbeslutningen i Danmark, Norge, Sverige end i andre lande
- (I don't know what's wrong with the Finns...)

Systemfejl? Trade off Lighed – beskæftigelse? Har høje mindstelønninger skadet kortuddannedes ledighed i Danmark?

Ledighed, opdelt efter uddannelse. 2010. Pct.					
	ledighed, opdelt efter udd (alder: 25-64)				% besk. blandt lavtudd. mænd
	(1) Folke- skole	(2) Ungd. udd.	(3) Videre- gående	(1:3)	
USA	16.8	11.2	5.3	3.2	61.2
UK	10.3	6.2	3.4	3.0	66.3
Frankrig	12.9	7.2	4.9	2.6	62.4
Belgien	13.2	6.6	4.0	3.3	59.2
Tyskland	15.9	6.9	3.1	5.1	65.5
Danmark	9.0	6.1	4.6	2.0	69.7
Sverige	11.1	6.1	4.3	2.6	73.7
Norge	5.5	2.2	1.6	3.4	68.1

I de gode gamle dage ...

- Var det spørgsmålet, om der var efterspørgsel efter arbejdskraft
- Så skulle de fleste nok komme i arbejde
- De stærkeste først, og så dem, der var lidt sekunda

Så kan vi hertil lægge barrierer ...

- Kvalifikationer / human capital
- Statistisk (og anden) diskrimination (fx meget lidt glade for at ansætte folk fra jobcenter, eller folk med længere ledighed)
- Netværk: Chr. Albrekt Larsen: Det afgørende for, om længerevarende ledige kommer i arbejde, er deres beskæftigelsesrelevante netværk (weak ties – Granovetter)

Evidens?

- (1) Hvad er det egentlig, vi ved om effekter af økonomiske incitamenter?
- (2) Har vi smidt barnet ud med badevandet i en for ensidig fokusering på økonomiske incitamenter? Hvad er det ellers, der virker – for hvem?
- (3) Sætter vi social tryghed over styr – og er det i givet fald godt eller skidt?
- (4) Skaber vi stigmatisering – og er det i givet fald godt eller skidt?

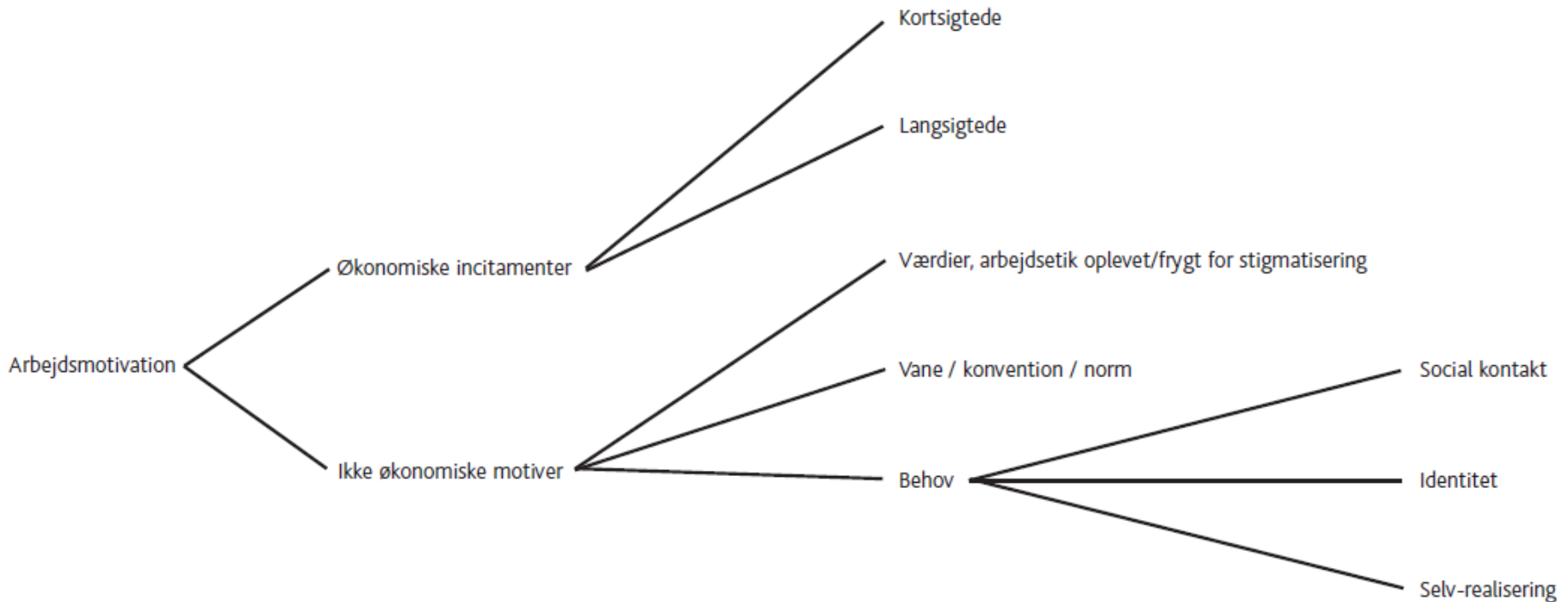
Evidens?

- **Små gulerødder**: Mest på de ressourcestærke korttidsledige (under 6 md.). – Og er det godt?
- **Pisk / den grove pisk**
- Højere afgangssandsynlighed fra understøttelse op til aktivering (veldokumenteret i mange lande)
- Starthjælpen – ikke så meget, men der var effekt
- 300-timers reglen – formentlig, men var det sagsbehandlerne (Anna Diop-Christensen)
- Højere afgangssandsynlighed fra understøttelse op til udløb (veldokumenteret)
- 2010-reformen. Udfaldsproblemet. Ikke universalmiddel, ikke overbevisende nok til at løse det politiske problem
- Måske ved at blive sværere?

- For de mennesker, der ikke kommer ud af ledighed, skaber det alvorlige sociale problemer

Når vi så kommer til motivationen ...

Figur 2. Motiver til at arbejde

Mistrivsel og stigma som ledig giver mere jobsøgning – men ikke større overgang til besk.

General well-being as unemployed, 1994	seek a job (1994)	Employment status 1999					N (=100%)
		em- ployed	unem- ployed	early retired	educati on, else		
Much or somewhat better	50	49	16	27	8	228	
Neither better or worse	64	49	16	28	7	312	
Much or somewhat worse	75	45	25	24	6	290	

Ikke-økonomiske arbejdsmotiver: Behov

- **Social kontakt** er blandt de vigtigste afsavn, folk nævner ved at være ledig i længere tid. Man opdyrker kontakt med venner og familie – men kolleger er en anden type relation
- **Identitet**. Folk lægger stor vægt på at tjene egne penge og kunne klare sig selv. Folk rapporterer ikke så stor tilbagegang i trivsel ved at være ledige – men stor fremgang ved at komme tilbage til arbejde
- **Selv-realisering**. Følelsen af selv-realisering stærk helt ned i ufaglærte rækker. Det er der også grund til:
 - (1) Udbredt – og markant stigende – (oplevelse af) delegation af ansvar til den enkelte
 - (2) Nordiske lande, efterfulgt af Holland & Schweiz, rapporterer helt enestående (uformel) indflydelse på jobbet. Folk brokker sig, når som helst der er noget, der ikke fungerer – og de oplever at blive lyttet til. Markant forskel til Tyskland – trods højtudviklede formelle samarbejdsorganer på tyske arbejdspladser

<i><u>Experienced problems of unemployment</u> among long-term unemployed, 1999. Percentage indication values 6-10 on a scale from 0 (no problem at all to 10 (very serious problem)</i>	Pct.
1. Nothing to get up to	21
2. Fear of being outside mainstream society	22
3. Feeling that somebody looks down at you	28
4. Fear of losing qualifications	35
5. Loss of daily contact with colleagues at the workplace	35
6. Feeling not to be master of one's life	37
7. Fear of not being able to return to active employment	38
8. Feeling of being controlled	39
9. Economic insecurity	50
(N) Unweighted	159

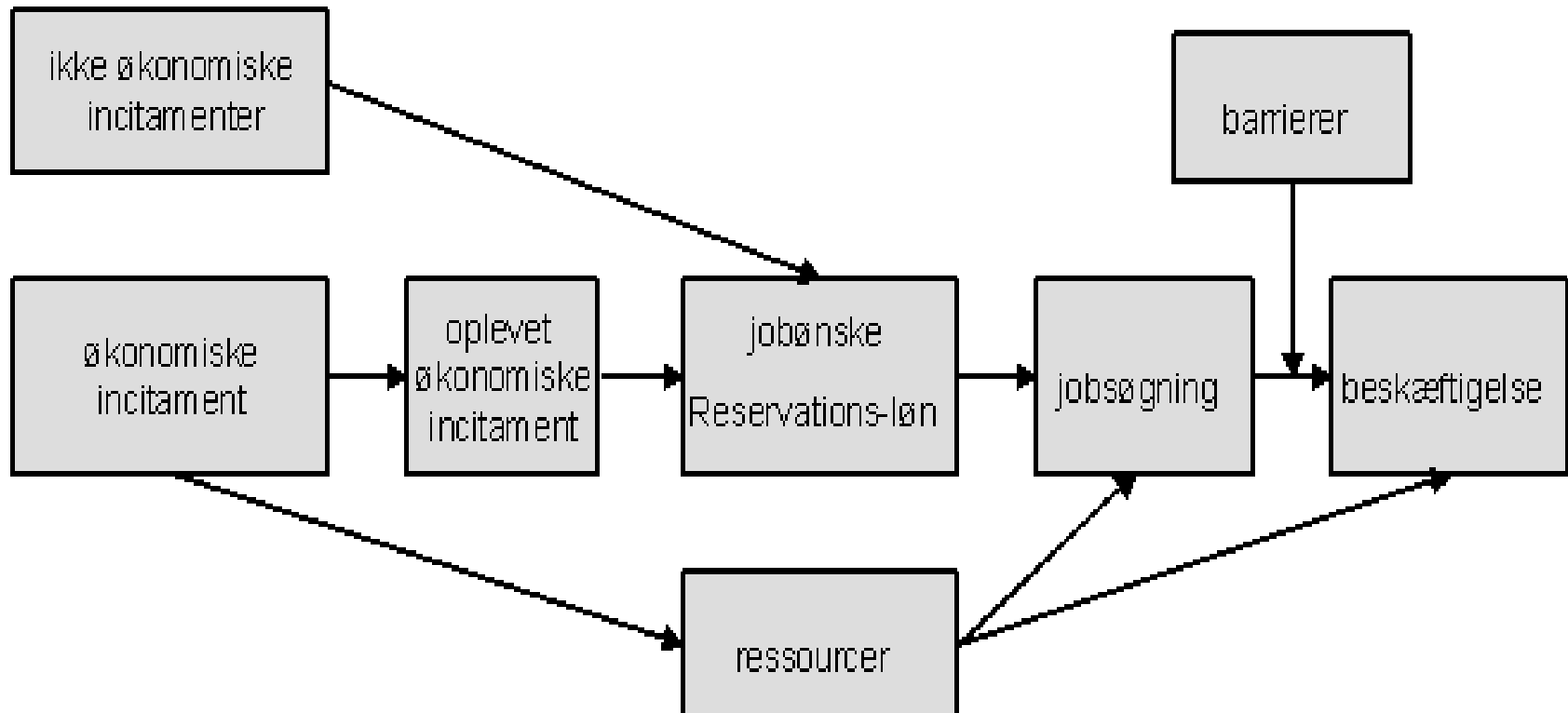
Økonomiske problemer afgørende for trivsel / lykke for ledige (og for andre). "Econ hardship"

Life Satisfaction (0-10), 1999	unemployed	early retired	employed	total
small economic problems	7.77	8.00	8.05	8.01
big economic problems	6.46	6.63	7.21	6.77
total	7.00	7.67	7.86	7.63
(N) unweighted	67	154	308	529
	89	50	87	226
	156	204	395	755

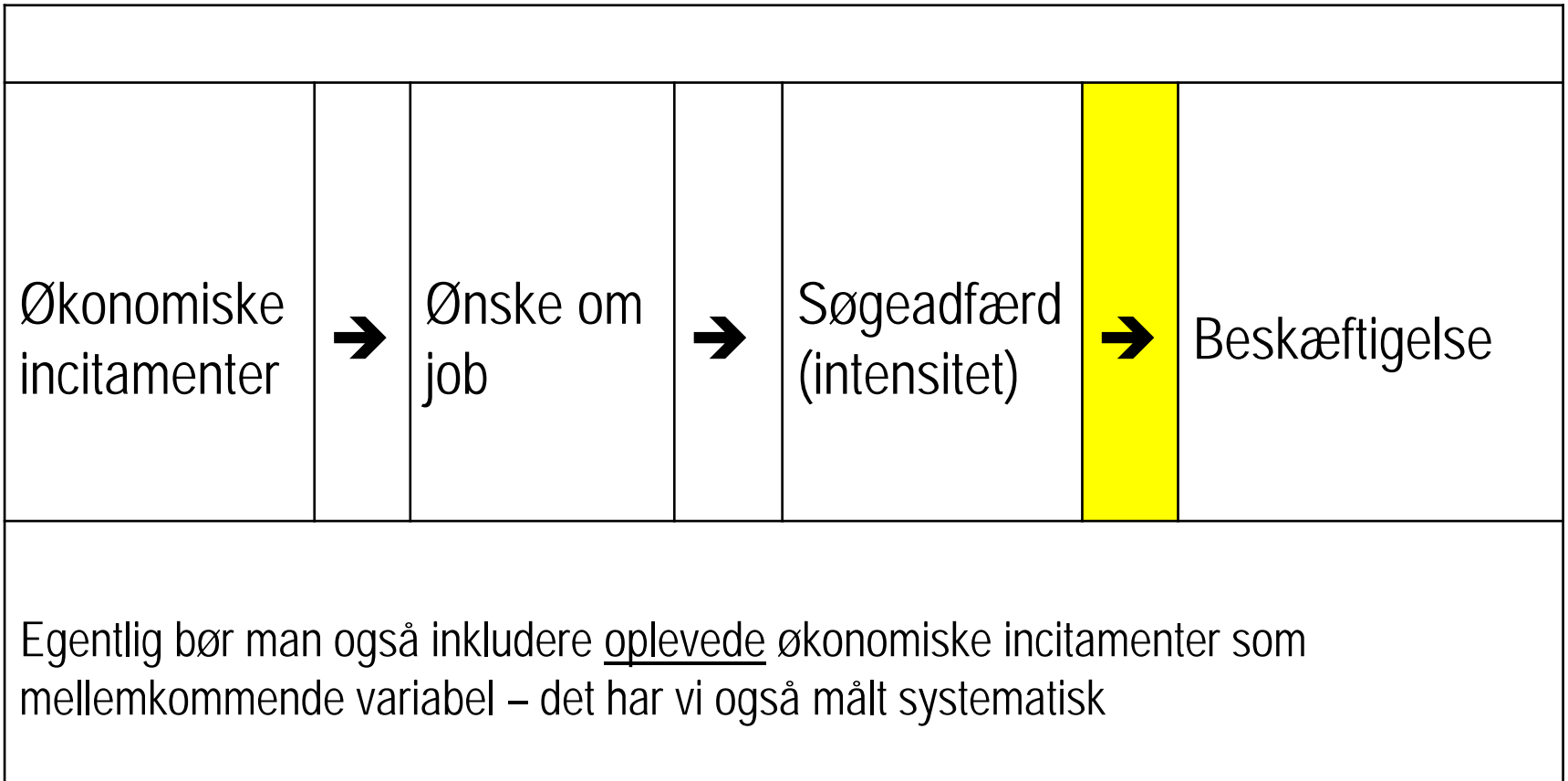
Økonomisk arbejdsmotiver: Faktiske og oplevede, Kortsigtede og Langsigtede

- Næsten alle oplever langsigtet fordel. Det har de også grund til. Indkomstmobiliteten i Danmark er i top
- Flere end forventet oplever også kortsigtet fordel – de har måske ikke regnet efter!
- Det afgørende er de oplevede fordele. De er meget udtalte hos det store flertal

En sociologisk farvet søgemodel

Adfærdspåvirkning: flere trin i kæden

Forbindelsen mellem søgeadfærd og effekt meget usikker: Panelundersøgelse 1994-1999

Forventet løn:	Andel af de ledige %	<u>ønsker</u> arb. %	<u>søger</u> arb. %	<u>søger aktivt</u> arb. %	andel i besk. 1999 %
Under dagpengemax.	8	78	50	36	49
Under 12 pct. over dagpengemax.	12	84	63	56	50
12-24 pct. over dagpengemax.	24	87	60	48	48
Mindst 25 pct. over dagpengemax.	56	84	65	54	50
Alle	100	82	61	49	50

Også bekræftet af register-opfølgning efter 1,2,3,4,5 år: Ingen effekter på besk. (Bach 1999)

Ressourcer: Hypotetisk effekt

- Vi ved, at ressourcer påvirker alle former for aktiv deltagelse
- Og evne til at håndtere situationer (coping)
- Specielt på en offensiv måde
- Frem for modløshed, passivitet, apati
- Måske derfor, det lykkedes at komme så vel ud af 20-25 års massearbejdsløshed efter 1995/98?

Lidt om økonomiske faktorer 2007 (25-57 årige)

Oplevet kortsigtet økonomisk gevinst v. besk	Andel af de langtidsledige
Under 1000 kr / md	20 %
1000-1999 kr / md	20 %
2000-2999 kr / md	16 %
3000-3999 kr / md	12 %
4000-5999 kr / md	15 %
6000 + kr / md	17 %

Lidt om økonomiske faktorer 2007 (25-57 årige)

Oplevet kortsigtet økonomisk gevinst v. besk	gns. antal jobs søgt	gns. tid på jobsøgning
Under 1000 kr / md	23	15
1000-1999 kr / md	27	21
2000-2999 kr / md	28	23
3000-3999 kr / md	24	15
4000-5999 kr / md	36	26
6000 + kr / md	37	37
Eta	.17***	.25***
Kontrol f. udd	n.s.	n.s

Langtidsledige 2007 forts.

Oplevet gevinst på langt sigt	Andel af langtidsledige
Ingen / forværring	11 %
Noget bedre	49 %
Langt bedre	40 %

Langtidsledige 2007 forts.

Oplevet gevinst på langt sigt	Gns. antal jobs søgt	Gns. tid på jobsøgning
Ingen / forværring	23	17
Noget bedre	27	20
Langt bedre	32	26
Eta	.16	.15
Kontrol f. udd.	n.s.	n.s.

Økon. Situation sammenlignet med før ledighed	Andel af langtidsledige 2007
Uændret eller bedre	27 %
Noget værre	38 %
Meget værre	35 %

Langtidsledige 2007 forts.

Oplevet gevinst på langt sigt	Gns. antal jobs søgt	Gns. tid på jobsøgning
Ingen / forværring	23	17
Noget bedre	27	20
Langt bedre	32	26
Eta	.16	.15
Kontrol f. udd.	n.s.	n.s.

Kortsigtede økonomiske motiver:

Hvad virker på hvem, hvornår – og med hvilken effekt?

- Nordiske undersøgelser: De fleste viser ingen effekt
- JGA m.fl. + Nina Smith & Peder Pedersen: Effekt på korttidsledige, men ikke på ledige m. ledighed > 6 måneder
- Kun effekt på de ”stærke” ledige – de ledige, der har et valg

Kommer an på, hvilke incitament

- Indtil 2005 stort set kun målt for *positive* incitament
- Og forholdsvis *små* incitament
- Men hvad med *stærke* incitament og *negative*?
- Nye "naturlige eksperimenter" Starthjælp og 300 timers regel – for svage ledige
- Efter 2010 også 2 års dagpenge m skærpet optjeningskrav

Kommer an på, hvilken situation

- Svarer lidt til opdelingen mellem "stærke" og "svage"
- Under højkonjunktur er der lettere adgang til job: De "svage" bliver lidt "stærkere"

Starthjælp og 300 timers regel

- Starthjælpen *havde* en effekt (Huynh et al. 2007)
- Men ikke ret stor
- Må afvejes over for en voldsom fattigdomseffekt
- 300 timers reglen *havde* en effekt
- Igen en dramatisk fattigdomseffekt
- Færre end ventet kom i klemme, men ...

Hvorfor havde 300 timers reglen effekt?

(Anna Diop-Christensen, under udg.)

- Mange afbrød danskkurser el. mere langsigtede uddannelsesplaner, der måske kunne have givet mere varig besk.
- Mere ukritiske over for arbejdsvilkår osv.
- Men en afgørende og overset faktor var ændringer i praksis for *street-level bureaucrats*
- Det var skrap kost at se klienter truet på deres velfærd i den grad
- Meget betydelig opprioritering af indsatsen
- Tidligere tendenser til *creaming* og *standardisering* blev afløst af en målrettet indsats – enkelte ildsjæle tog endda fritiden i brug for at hjælpe
- En del kommuner fik også ekstra ressourcer hertil
- Hvor meget skyldtes ændret adfærd hos kontanthjælpsmodtagerne, hvor meget den ekstraordinære indsats? – en lavprioriteret gruppe kom pludselig i centrum.

Hvorfor er incitamentstænkningen så udbredt? - Nogle bagvedliggende årsager

- 1) Fra sikringsparadigme til aktiveringsparadigme
Ret til forsørgelse → Ret og pligt til selvforsørgelse
- 2) Fra at se arbejdsløshed som udslag af manglende efterspørgsel til match-problem (udbudsperspektiv)
(Generelt: *Supply-side economics*. Jf. krisepolitikken 2010-13 mere fokus på arbejdsudbud end på efterspørgsel)
- 3) (Indirekte): Arbejdsløshed tidligere "samfundets skyld". Nu er spørgsmålet mere, hvad der er i vejen med de arbejdsløse. Ansvaret skifter plads.

Hvorfor er incitamentstænkningen så udbredt? - Nogle operationelle årsager

- 1) Den rationelle forklaring: Vi er blevet klogere på, hvad der virker. Den holder ikke ret godt – for vores evidens er meget sparsom
- 2) Den operationelle forklaring: Hvad skal man gøre? Incitamentstænkningen giver nogle klare signaler om retningen.
Og den anviser helt konkret nogle håndtag, beslutningstagerne kan dreje på:
OECD's mantra i 1990'erne og starten af 00'erne:
MAKE WORK PAY!!!!

Handlingsanvisninger

- Underliggende jobsøgningssteori:
 - (1) Søgeintensiteten afhænger af incitament.
 - (2) Reservationsløn=den laveste løn, man ønsker at acceptere for et job
- In work benefits/tax credit: Beskæftigelsesfradrag (=mere gulerod)
- Beskæring af ydelser for de ledige (=mere pisk - sænker også reservationslønnen – mindre kræsnere)
- Beskæring af varighed for ydelser til ledige (do.)

Alternativ/supplement: Skrappere rådighedskrav.
Skrappere kontrol. Aktiveringskrav. osv.

Evidens?

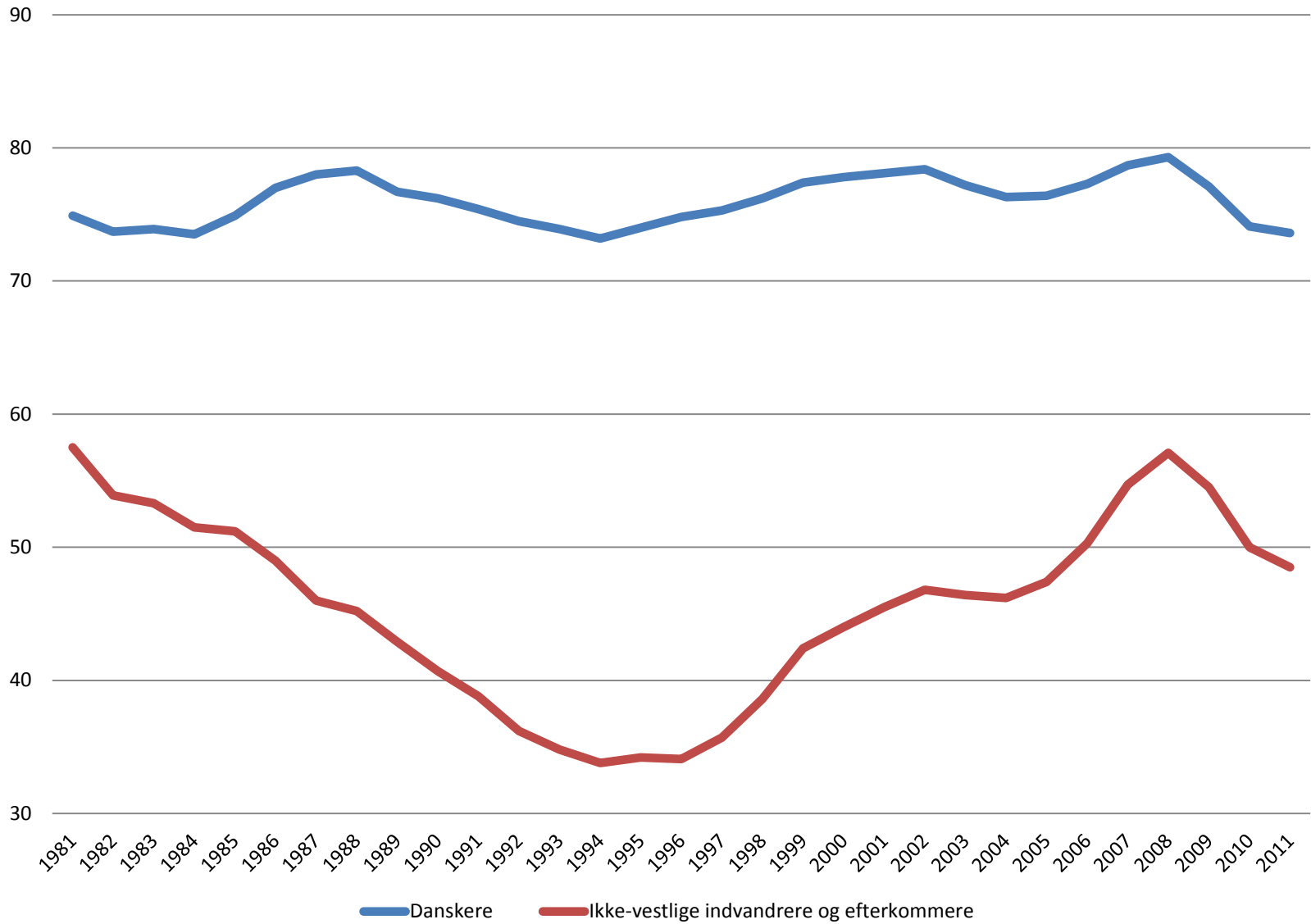
- Evaluering i 2006 af "Flere i arbejde"-forliget fra 2002: Hhv. Mikael Rosholm og Sanne Lund Clement + JGA skrev to forskningsoversigter – med nogenlunde samstemmende konklusioner (Besk.Min. hjemmeside – godt gemt!)
- Siden har der været målinger af bl.a. effekten af starthjælpen, af 300 timers reglen (som nu er afskaffet), og af afgangssandsynligheder ved udløb af dagpenge mm.
- Førstnævnte mest om effekten af "de små gulerødder" – vi havde ikke så meget andet
- Sidstnævnte om effekten af "den store forhammer" – *negative* incitamenter, og *stærke* incitamenter

... men ikke godt nok

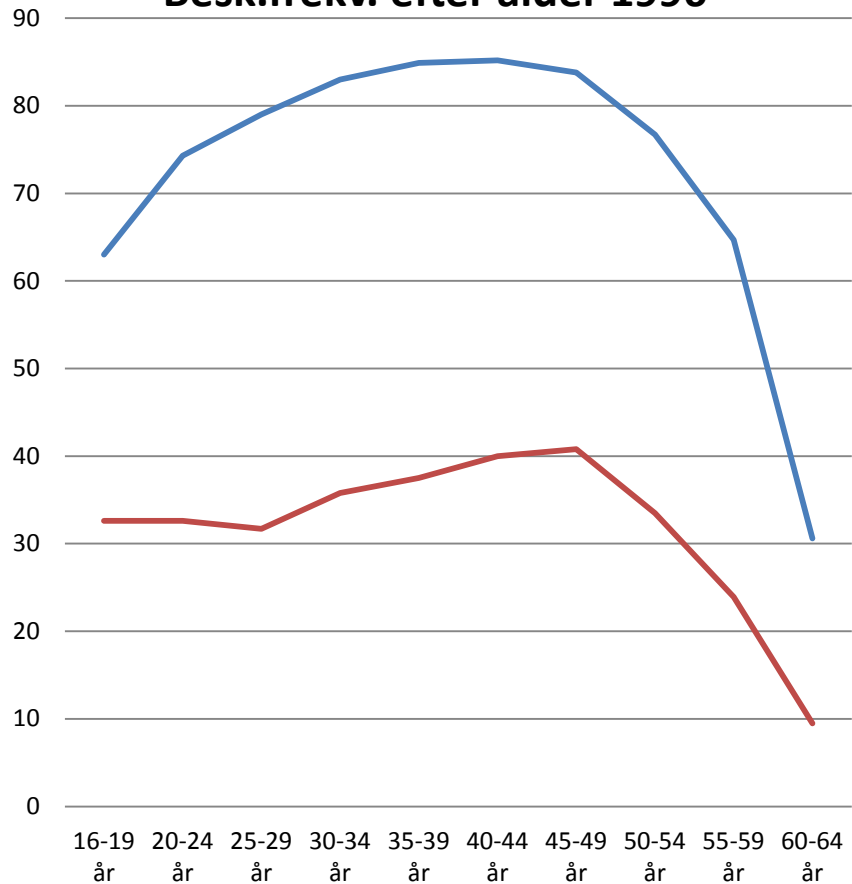
- (1) Filosofien om at tage ældre ud for at give plads til de unge virkede dårligt = langtidseffekten et fald i arbejdsstyrken (forsøgt i hele Europa). Ikke en fast mængde beskæftigelse til fordeling
- (2) Nogle grupper blev helt glemt, f.eks. Indvandrere. Først mod slutningen af 1990'erne rigtigt opmærksomhed på nødvendigheden af at sikre beskæftigelse for disse
- (3) Under højkonjunktoren blev der mangel på arbejdskraft – og panik mht. sikring af arbejdskraft fremover
- (4) Selv under krisen: "Når vi om få år kommer til at mangle arbejdskraft".
 - Den melodi blev dog diskret taget af pladespilleren i 2011-12.
 - Rigeligt arbejdsudbud. Først hævede man efterlønsalderen med 5 år for personer født efter 1970. Dernæst facto farvel til efterlønnen. Det er 10 års længere arbejdspligt for årgang 1970 end for årgang 1955.
 - antallet af efterlønsmodtagere faldet ca. 25 pct. fra 2008-2012 – FØR loven trådte i kraft! 10.000 \$ spm.: Hvorfor? (næppe besparelse ...)

Beskæftigelsesfrekvenser danskere og indvandrere, 1981-2011

(kilde: Hans Lassen)

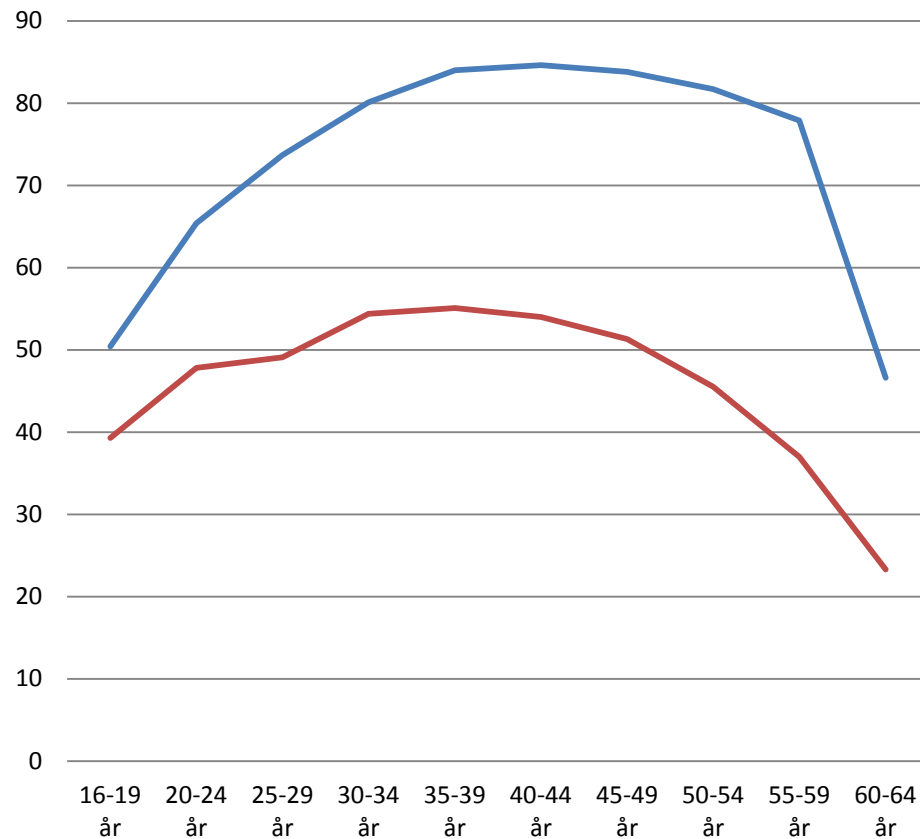

Besk.frekv. efter alder 1996

— Danskere — Ikke-vestlige indvandrere og efterkommere

Besk. frekv. efter alder, 2011

— Danskere — Ikke-vestlige indvandrere og efterkommere

Fortidens synder ...

- En gruppe af ældre indvandrerkvinder, der stort set ikke har været på arbejdsmarkedet
- Dårlige sprogkundskaber osv.
- **Let it be**: Giver ikke mening at løse det problem NU. Sikre mod fattigdom og glæde sig over det beskedne gap blandt unge – og gør det endnu mindre

Systemfejl? Trade off Lighed – beskæftigelse? Har høje mindstelønninger skadet kortuddannedes ledighed i Danmark?

Ledighed, opdelt efter uddannelse. 2010. Pct.					
	ledighed, opdelt efter udd (alder: 25-64)				% besk. blandt lavtudd. mænd
	(1) Folke- skole	(2) Ungd. udd.	(3) Videre- gående	(1:3)	
USA	16.8	11.2	5.3	3.2	61.2
UK	10.3	6.2	3.4	3.0	66.3
Frankrig	12.9	7.2	4.9	2.6	62.4
Belgien	13.2	6.6	4.0	3.3	59.2
Tyskland	15.9	6.9	3.1	5.1	65.5
Danmark	9.0	6.1	4.6	2.0	69.7
Sverige	11.1	6.1	4.3	2.6	73.7
Norge	5.5	2.2	1.6	3.4	68.1

Hvad er problemet for de ledige?

- 1) Motivation
- 2) Utilstrækkelige kvalifikationer
- 3) Dårligt helbred
- 4) Misbrugsproblemer
- 5) Utilstrækkelig efterspørgsel efter arbejdskraft – generelt eller på delmarkeder
- 6) Statistisk diskrimination: Forkert CPR, Forkert CV, Forkert navn
- 7) Manglende netværk (med kontakt til arbejdsgivere)

→ Motivationen trods alt en mindre del!!

Kvalifikationer, helbred, misbrug

- I den offentlige debat har man forbigået, hvor meget de svageste grupper fylder blandt kontanthjælpsmodtagere. "Dovne Robert" en figur skabt af DR, der ikke bidrager meget til oplysningsniveauet i off.debat
- Mange har behov for uddannelse – ofte på ret elementært plan
- En temmelig stor gruppe har *mange* problemer ud over ledighed. Nogle har ret uoverskuelige problemer ud over ledighed

Statistisk diskrimination

- Def. Baseret på forventninger om produktivitet – ikke modvilje
- Afh. af konjunktursituationen
- Screening af ansøgninger: *Mange* ansøgere lige nu
- Må finde en måde at sortere fra på
- Knapt så slemt på alder som tidligere, knapt så slemt på etnicitet – men stadig vigtige
- Også slemt på CV – herunder for lang kontakt med jobcenteret, - eller blot dét, at man kommer derfra

Tabel 9. Usikkerhedsmomenter (Finn Amby , 2013 – arbejdsgvere Østjylland)

Pct.	Ledig med lang forudgående ledighed	Ledig med handicap/varig funktionsnedsættelse	Ledig over 50 år	Ledig med anden etnisk baggrund
Ingen usikkerhedsmomenter	20	19	72	53
Manglende faglige kvalifikationer	45	11	9	9
Manglende omstillingsevne	35	11	16	10
problemer med at leve op til effektivitetskravene	52	41	15	9
Dårlige muligheder for at skifte jobfunktion	0	35	0	0
Problemer med at samarbejde	12	2	3	12
Praktiske problemer i hverdagen	0	44	0	0
Dårlige sprogkunderskaber	0	0	0	48
Dårlig helbredstilstand	18	30	4	2
For store krav til ændringer i virksomhedens indretning	0	23	0	0
Andet	11	11	4	7
Total	100	100	100	100

Netværk!

- The strength of weak ties! Ikke kun karrierefremmende, men også besk.fremmende (Christian Albrekt Larsen)
- Uformel rekruttering meget brugt
- Måske øget under krisen: For mange ansøgninger
- Vigtigt at kende nogen, der kender arbejdsgivere
- Information om jobs til den ledige, information om den ledige til arbejdsgiver

Hvad kan Jobcentret gøre?

- Arbejdsgivere er skeptiske/kritiske over for arbejdskraft anvist af jobcentret
- Er Jobcentrets uformelle netværk i orden?
- Skal man vente, til arbejdsgivere henvender sig?
- Eller skal man henvende sig og overbevise arbejdsgivere om, at de har nytte af medarbejdere, de ikke troede, de havde brug for?
- Svage ledige: Gå direkte til den personaleansvarlige – sig i receptionen, at man har en aftale (men giv ingen advarsler i forvejen!) – er dét vejen?

Ikke-økonomiske arbejds­motiver: Værdier

- Danmark i top for alle lande mht. "non-financial employment commitment": Man vil arbejde, uanset om man har brug for pengene (ISSP 1997 + 2005).
- Danmark skiller sig ikke ud fra andre lande mht. flid, vilje til at gøre ekstra indsats, osv. – endsige vilje til at tilsidesætte familiens behov (indvandrere mere)
- Protestantiske etik sidder dybt i nordeuropæerne
- Ikke stigmatiserende at være ledig (endnu)
- Følelse af stigma øger jobsøgning – men ikke resultatet heraf. Ingen positiv effekt på overgang til beskæftigelse

Mistrivsel og stigma som ledig giver mere jobsøgning – men ikke større overgang til besk.

General well-being as unemployed, 1994	seek a job (1994)	Employment status 1999					N (=100%)
		em- ployed	unem- ployed	early retired	educati on, else		
Much or somewhat better	50	49	16	27	8	228	
Neither better or worse	64	49	16	28	7	312	
Much or somewhat worse	75	45	25	24	6	290	

Ikke-økonomiske arbejdsmotiver: Behov

- **Social kontakt** er blandt de vigtigste afsavn, folk nævner ved at være ledig i længere tid. Man opdyrker kontakt med venner og familie – men kolleger er en anden type relation
- **Identitet**. Folk lægger stor vægt på at tjene egne penge og kunne klare sig selv. Folk rapporterer ikke så stor tilbagegang i trivsel ved at være ledige – men stor fremgang ved at komme tilbage til arbejde
- **Selv-realisering**. Følelsen af selv-realisering stærk helt ned i ufaglærte rækker. Det er der også grund til:
 - (1) Udbredt – og markant stigende – (oplevelse af) delegation af ansvar til den enkelte
 - (2) Nordiske lande, efterfulgt af Holland & Schweiz, rapporterer helt enestående (uformel) indflydelse på jobbet. Folk brokker sig, når som helst der er noget, der ikke fungerer – og de oplever at blive lyttet til. Markant forskel til Tyskland – trods højtudviklede formelle samarbejdsorganer på tyske arbejdspladser

<i>Personal problems of unemployment among long-term unemployed, 1999. Percentage indication values 6-10 on a scale from 0 (no problem at all to 10 (very serious problem)</i>	Pct.
1. Nothing to get up to	21
2. Fear of being outside mainstream society	22
3. Feeling that somebody looks down at you	28
4. Fear of losing qualifications	35
5. Loss of daily contact with colleagues at the workplace	35
6. Feeling not to be master of one's life	37
7. Fear of not being able to return to active employment	38
8. Feeling of being controlled	39
9. Economic insecurity	50
(N) Unweighted	159

Økonomiske problemer afgørende for trivsel / lykke for ledige (og for andre). "Econ hardship"

Life Satisfaction (0-10), 1999	unemployed	early retired	employed	total
small economic problems	7.77	8.00	8.05	8.01
big economic problems	6.46	6.63	7.21	6.77
total	7.00	7.67	7.86	7.63
(N) unweighted	67	154	308	529
	89	50	87	226
	156	204	395	755

Økonomisk arbejds­motiver: Faktiske og oplevede, Kortsigtede og Langsigtede

- Næsten alle oplever langsigtet fordel. Det har de også grund til. Indkomstmobiliteten i Danmark er i top
- Flere end forventet oplever også kortsigtet fordel – de har måske ikke regnet efter!
- Det afgørende er de oplevede fordele. De er meget udtalte hos det store flertal

Kortsigtede økonomiske motiver:

Hvad virker på hvem, hvornår – og med hvilken effekt?

- Nordiske undersøgelser: De fleste viser ingen effekt
- JGA m.fl. + Nina Smith & Peder Pedersen: Effekt på korttidsledige, men ikke på ledige m. ledighed > 6 måneder
- Kun effekt på de "stærke" ledige – de ledige, der har et valg

Kommer an på, hvilke incitament

- Indtil 2005 stort set kun målt for *positive* incitament
- Og forholdsvis *små* incitament
- Men hvad med *stærke* incitament og *negative*?
- Nye "naturlige eksperimenter" Starthjælp og 300 timers regel – for svage ledige
- Efter 2010 også 2 års dagpenge m skærpet optjeningskrav

Kommer an på, hvilken situation

- Svarer lidt til opdelingen mellem "stærke" og "svage"
- Under højkonjunktur er der lettere adgang til job: De "svage" bliver lidt "stærkere"

Starthjælp og 300 timers regel

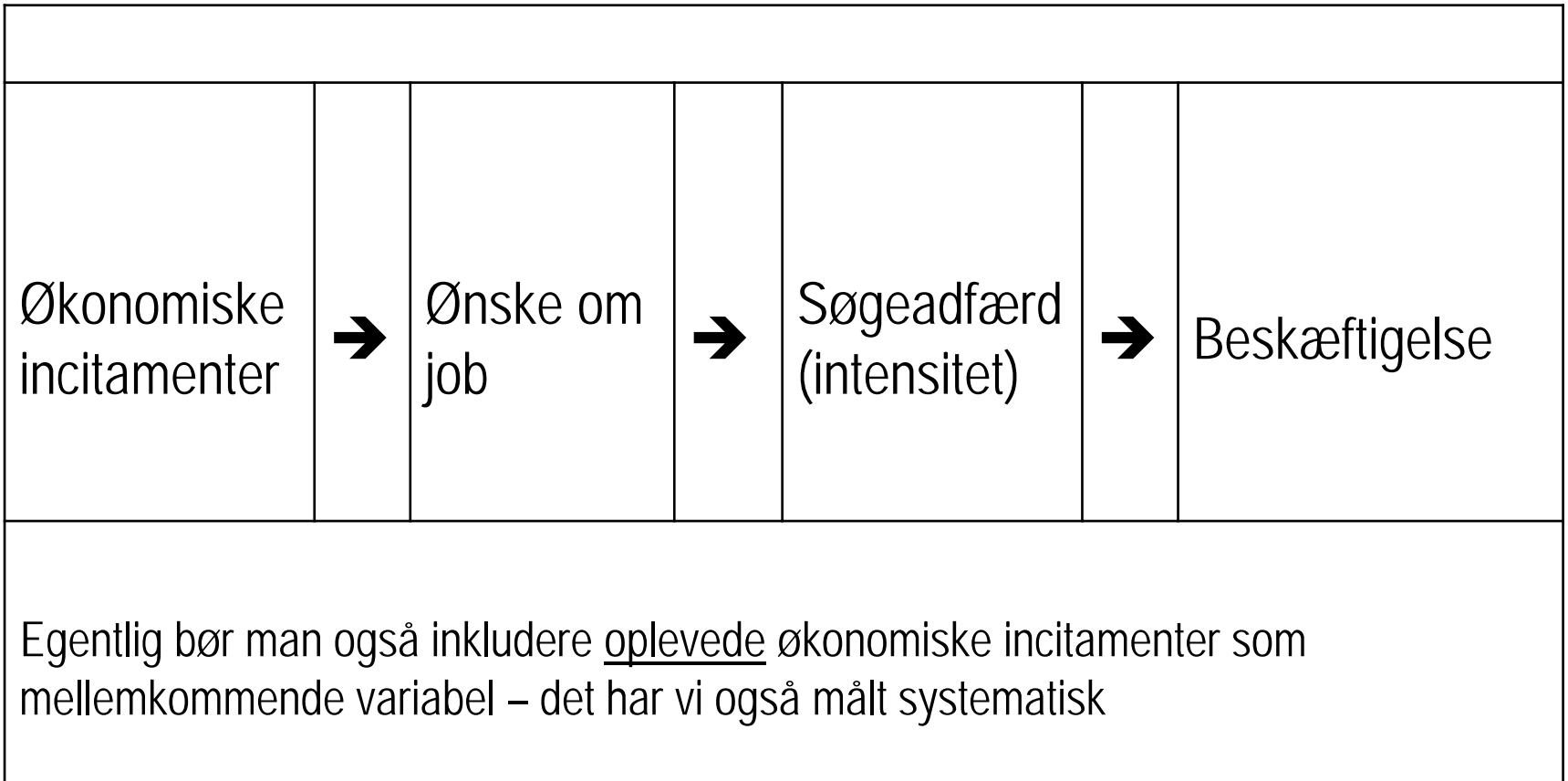
- Starthjælpen *havde* en effekt (Huynh et al. 2007)
- Men ikke ret stor
- Må afvejes over for en voldsom fattigdomseffekt
- 300 timers reglen *havde* en effekt
- Igen en dramatisk fattigdomseffekt
- Færre end ventet kom i klemme, men ...

Hvorfor havde 300 timers reglen effekt?

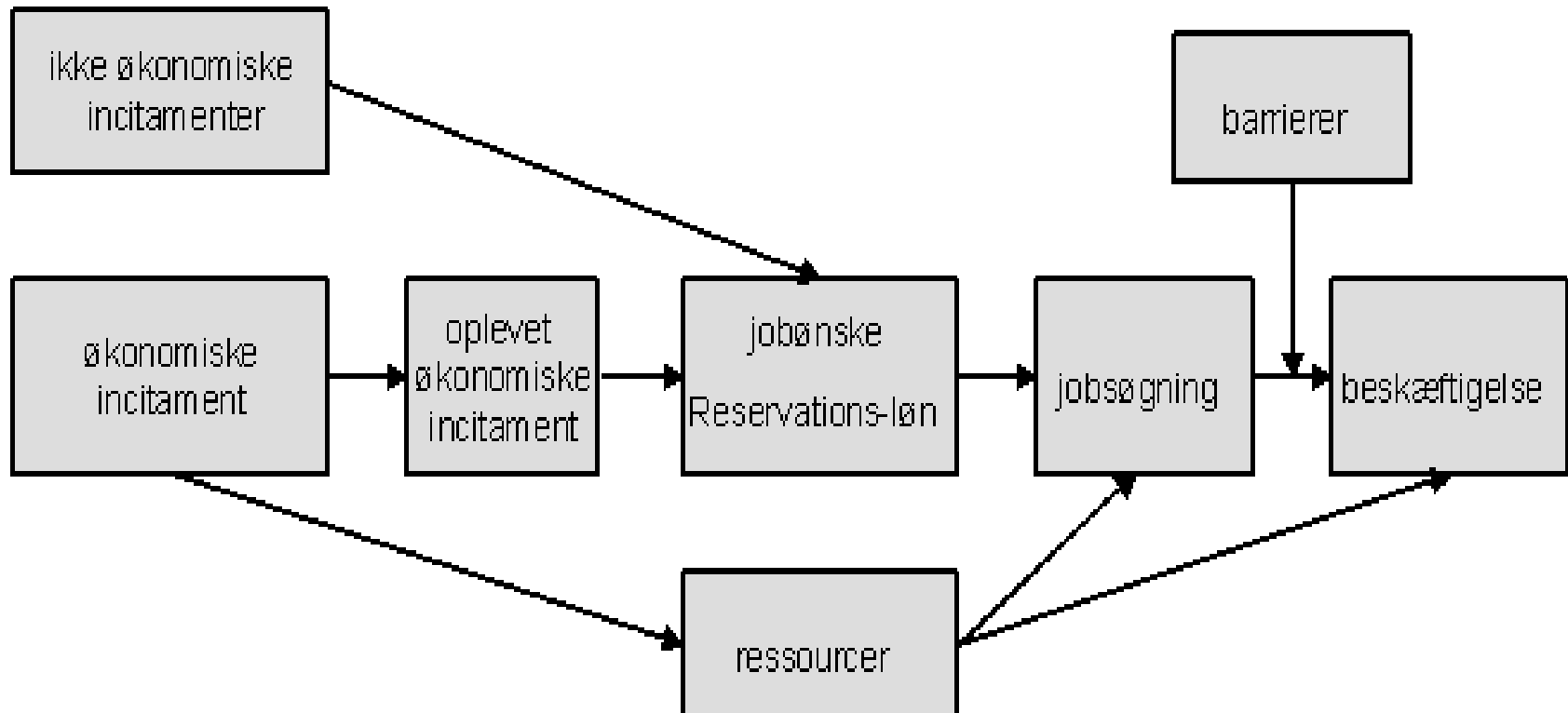
(Anna Diop-Christensen, under udg.)

- Mange afbrød danskkurser el. mere langsigtede uddannelsesplaner, der måske kunne have givet mere varig besk.
- Mere ukritiske over for arbejdsvilkår osv.
- Men en afgørende og overset faktor var ændringer i praksis for *street-level bureaucrats*
- Det var skrap kost at se klienter truet på deres velfærd i den grad
- Meget betydelig opprioritering af indsatsen
- Tidligere tendenser til *creaming* og *standardisering* blev afløst af en målrettet indsats – enkelte ildsjæle tog endda fritiden i brug for at hjælpe
- En del kommuner fik også ekstra ressourcer hertil
- Hvor meget skyldtes ændret adfærd hos kontanthjælpsmodtagerne, hvor meget den ekstraordinære indsats? – en lavprioriteret gruppe kom pludselig i centrum.

Adfærdspåvirkning: flere trin i kæden

En sociologisk farvet søgemodel

Forbindelsen mellem søgeadfærd og effekt meget usikker: Panelundersøgelse 1994-1999

Forventet løn:	Andel af de ledige %	<u>ønsker</u> arb. %	<u>søger</u> arb. %	<u>søger aktivt</u> arb. %	andel i besk. 1999 %
Under dagpengemax.	8	78	50	36	49
Under 12 pct. over dagpengemax.	12	84	63	56	50
12-24 pct. over dagpengemax.	24	87	60	48	48
Mindst 25 pct. over dagpengemax.	56	84	65	54	50
Alle	100	82	61	49	50

Også bekræftet af register-opfølgning efter 1,2,3,4,5 år: Ingen effekter på besk. (Bach 1999)

Ressourcer: Hypotetisk effekt

- Vi ved, at ressourcer påvirker alle former for aktiv deltagelse
- Og evne til at håndtere situationer (coping)
- Specielt på en offensiv måde
- Frem for modløshed, passivitet, apati
- Måske derfor, det lykkedes at komme så vel ud af 20-25 års massearbejdsløshed efter 1995/98?

Lidt om økonomiske faktorer 2007 (25-57 årige)

Oplevet kortsigtet økonomisk gevinst v. besk	Andel af de langtidsledige
Under 1000 kr / md	20 %
1000-1999 kr / md	20 %
2000-2999 kr / md	16 %
3000-3999 kr / md	12 %
4000-5999 kr / md	15 %
6000 + kr / md	17 %

Lidt om økonomiske faktorer 2007 (25-57 årige)

Oplevet kortsigtet økonomisk gevinst v. besk	gns. antal jobs søgt	gns. tid på jobsøgning
Under 1000 kr / md	23	15
1000-1999 kr / md	27	21
2000-2999 kr / md	28	23
3000-3999 kr / md	24	15
4000-5999 kr / md	36	26
6000 + kr / md	37	37
Eta	.17***	.25***
Kontrol f. udd	n.s.	n.s

Langtidsledige 2007 forts.

Oplevet gevinst på langt sigt	Andel af langtidsledige
Ingen / forværring	11 %
Noget bedre	49 %
Langt bedre	40 %

Langtidsledige 2007 forts.

Oplevet gevinst på langt sigt	Gns. antal jobs søgt	Gns. tid på jobsøgning
Ingen / forværring	23	17
Noget bedre	27	20
Langt bedre	32	26
Eta	.16	.15
Kontrol f. udd.	n.s.	n.s.

Økon. Situation sammenlignet med før ledighed	Andel af langtidsledige 2007
Uændret eller bedre	27 %
Noget værre	38 %
Meget værre	35 %

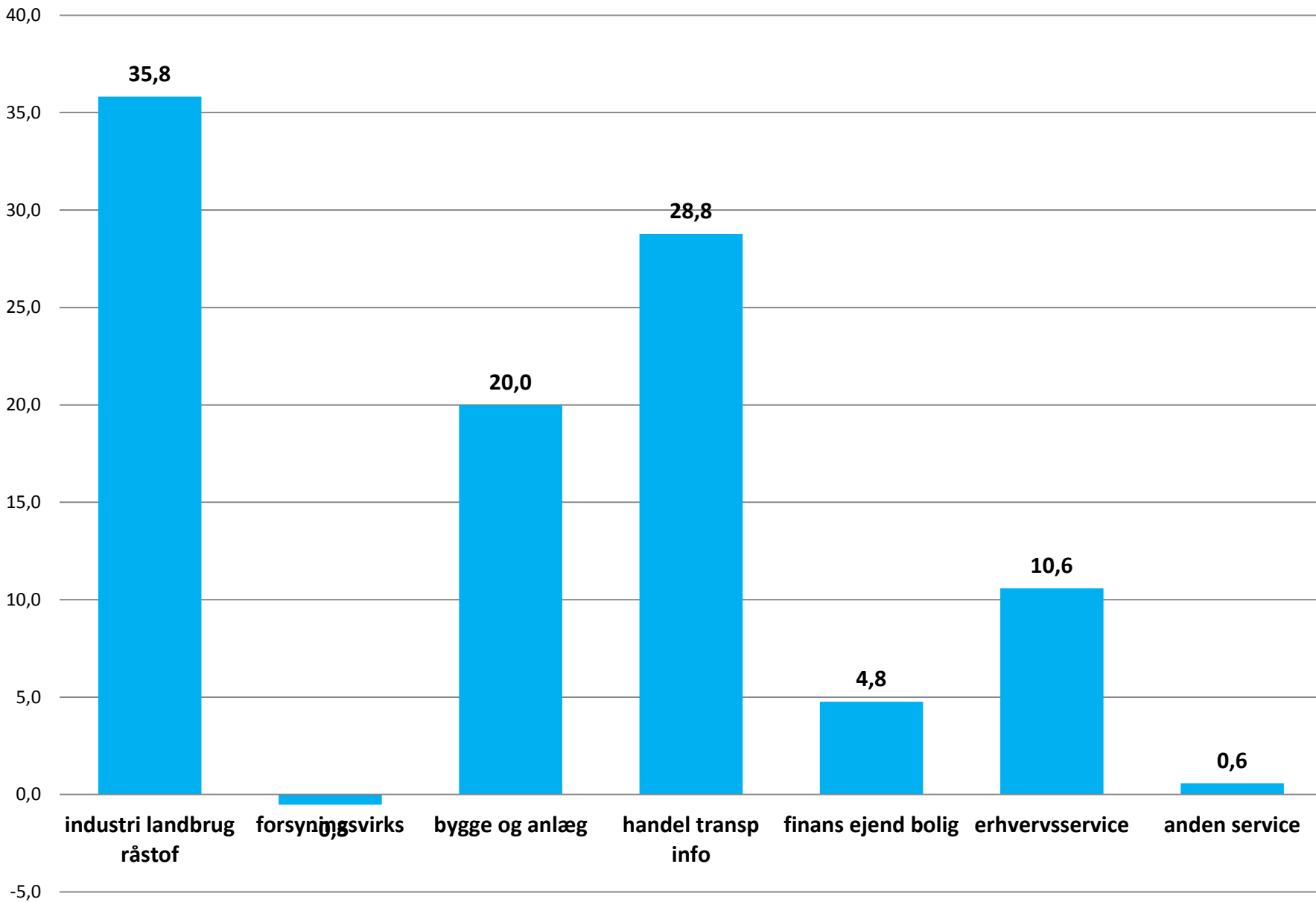
Langtidsledige 2007 forts.

Oplevet gevinst på langt sigt	Gns. antal jobs søgt	Gns. tid på jobsøgning
Ingen / forværring	23	17
Noget bedre	27	20
Langt bedre	32	26
Eta	.16	.15
Kontrol f. udd.	n.s.	n.s.

Har “mindre sammenpressede lønstrukturer” hjulpet de lavtuddannedes ledighed i andre lande?

Ledighed, opdelt efter uddannelse. 2010. Pct.					
	ledighed, opdelt efter udd (alder: 25-64)				% besk. blandt lavtudd. mænd
	(1) Folke-skole	(2) Ungd. udd.	(3) Videre- gående	(1:3)	
USA	16.8	11.2	5.3	3.2	61.2
UK	10.3	6.2	3.4	3.0	66.3
Frankrig	12.9	7.2	4.9	2.6	62.4
Belgien	13.2	6.6	4.0	3.3	59.2
Tyskland	15.9	6.9	3.1	5.1	65.5
Danmark	9.0	6.1	4.6	2.0	69.7
Sverige	11.1	6.1	4.3	2.6	73.7
Norge	5.5	2.2	1.6	3.4	68.1

Fig.2. Tab arbejdstimer i priv. sektor 2008-11. Pct. af saml. tab i priv. sektor.

Meget lav skat på arbejde i Danmark !

2011, OECD		Single, no children			Couple, two children
		67 % AW	100 % AW	167 % AW	100+67 % AW
Average tax	Denmark	36.8	38.4	44.8	33.9
	EU-21	37.8	41.5	46.1	35.6
Marginal tax	Denmark	40.9	42.3	56.1	42.3
	EU-21	48.1	51.0	52.2	49.6

Men der er en social udfordring ...

- Vi lever i gennemsnit længere og er unge og sunde længere, MEN:
- Stigende sociale forskelle i helbred og levealder
Kæmpe fremgang i toppen, pæn i midten, ringe i bunden

Gennemsnit:

- 30-årige m videregående udd: 42 år tilbage m god helbredstilstand
- 30 årige m lav udd: 30 år tilbage
- 72-årig højtudd. = en 60 årig ufagl. =samme alder
- Også stigende social forskel i levealder

Nedskæringer (=newspeak: "reformer")

rammer (utilsigtet) hårdt for dem, der *ikke* får længere og bedre liv.